

Jak na krizi? Více přiměřenosti a vděku!

V době, kdy světová, ale i česká ekonomika oslnivě rostla, nebyl důvod o schopnostech ekonomické vědy pochybovat. O ekonomii se občas tvrdilo, že je královnou věd. Byli jsme růstem světového hospodářství v minulých letech tak fascinováni, že jsme zcela zapomněli, jak je ekonomie bezradná v dobách krize.

„EKONOMIE DOBRA A ZLA. Po stopách lidského tázání od Gilgameše po finanční krizi“ je koncem loňského roku vydaná kniha předního českého ekonoma **Tomáše SEDLÁČKA** (vydala ji nakladatelství 65 pole, Koněvovala 1061/121, 130 00 Praha 3, www.65pole.cz). Kniha se v loňském roce stala nejprodávanějším titulem. Autor zde propojuje svět ekonomie s filosofií, religionistikou či etikou. Podobně se dívá také na současnou finanční krizi a naznačuje, jak skrze ni může člověk objevit sám sebe a svůj vztah k věcem hmotným i duchovním. Protože je tato tematika blízká i časopisu MEDIUM, vybrali jsme vám, především ze závěrečné části knihy, malou ukázkou.

Zdá se, že by současná ekonomie a s ní i hospodářská politika měla mnohé nově opustit a naopak k mnohem starému se navrátit. Měla by opustit onu neustálou společensko-ekonomickou nedostatečnost a znovuobjevit roli dostatečnosti, spočínutí a vděku za to, co máme. Máme toho skutečně hodně, z materiálního a ekonomického hlediska nejvíce v dějinách západní řecko-židovsko-křesťanské civilizace. Měli bychom opustit onu materiální rozmazanost a přílišný důraz na štěstí, které nám může ekonomický blahobyt poskytnout.

Hospodářská politika sledující tento cíl se totiž nutně stává procyklickou a nabírá tak dluhy za dob hubených i bohatých. Krize se tak stávají mnohem horšími, než by musely být, kdybychom na svých bedrech toto břímě dluhu neustále nenosili. Dluhy je třeba splatit, a to dříve, než nás zasáhne krize další a nalezne nás nepoučené a rozmazlené.

Náš hřích je nepřiměřenost

Zatímco podstatná část světa hladově, problémem naší civilizace je, **jak se najíst a přitom se nenajíst**. Vymýšlíme odtučněnou smetanu, máslo bez másla. Odstraňujeme ze svých pokrmů tu nejuživnější část. A to jenom kvůli tomu, abychom mohli zběsile a donekonečna jíst. Proč neumíme být ve svém přebytku přiměřeni? **Čím více toho máme, tím více toho chceme, jako by spotřeba byla drogou.**

Možná jsme si mysleli, že čím více toho budeme mít, tím méně toho budeme potřebovat. Čím více věci přechází z množiny *potřebuji mít* do množiny *mám*, tím více by se množina *potřebuji mít* měla zmenšovat. Mysleli jsme si, že spotřeba povede k nasycení našich potřeb. Opak se ukázal být pravdou. **Čím více toho máme, tím více toho potřebujeme.**

Zda ekonomický růst vůbec zvyšuje blahobyt člověka, není tak jednoznačné. Jak píše profesor Mlčoch: „*Přestože v některých zemích se po 2. světové válce úroveň důchodů a životní standard zvýšilo i o desítky procent, na škále subjektivně hodnoceného štěstí se nic nezměnilo, ba existují země a časové úseky, kdy vývoj na ose štěstí-bohatství jde úplně protikladným směrem.*“

I kdybychom pomyslný bod štěstí našli, umíme v něm spočinout a neplahočít se zas dál? (O tom, že *veškeré kvatlování toliko pro hovada dobré jest*, mluvil již Jan Amos Komenský.) Jak takový bod vlastně poznáme? A nejsme na něm právě teď? Zdá se totiž, že jsou dva způsoby, jak být konzumně šťastný: neustále spotřebu eskalovat (k dosažení další jednotky štěstí potřebujeme čím dál tím víc konzumního materiálu), nebo si uvědomit, že máme dostatek.

Dolů z příjemných, ale nebezpečných výšek

Kdo bruslí na hraně, nesmí se divit, že se o onu hranu pořeže. Kdo létá příliš vysoko a příliš blízko slunci, jako onen bájný Ikaros, nesmí se divit, že si občas spálí křídla a jeho pád je tím hlubší, čím výše předtím létal. A my jsme bruslili příliš dlouho na hraně, která byla velmi ostrá. Bruslit a létat přiměřeně nám nestačilo, teď však nastal čas vrátit se do bezpečných a příjemných výšek.

Podobně bychom se měli vrátit zpět k základům ekonomie do dob, kdy uměla barvitě promlouvat k lidem. Nehaním pokrok, který věda mezitím učinila, ale je na pováženou, že již nebyla schopna hovořit k člověku. Měli bychom si uvědomit, že svět je tak propojený, že unese-li voda malý kus kamení, ubude tím kousek břehu, na kterém všichni stojíme. Proto se neptejme, komu z nás zvoní hrana, protože při každém malém utrpení zvoní nám všem.

Pojďme se s Johnem S. Millem vrátit zpět k základům utilitární ekonomie, jejímž jádrem není a nikdy být neměla maximalizace soukromého užitku, ale užitek celku. Příliš bujaře jsme odběhli od těchto principů morálky, na kterých měla ekonomie stát. Odpoutala se i hospodářská politika a dluhová psychóza ve formě obřího dluhu je toho výsledkem. Než se vydáme hledat nové horizonty, je čas na ekonomické *retro*. Koneckonců pokud matematik odhalí chybu ve výpočtech, nepokračuje v nich. Tím by chybu nezastřel, ani nevyřešil. Musí se vrátit do bodu, kde k chybě došlo, opravit ji a až pak počítat dál.

Tato krize není jen ekonomická či spotřební. Je mnohem hlubší. Naši době chybí přiměřenost. **Je třeba odvyknout si od spotřební drogy tak, jak si od ní odvyká závislý člověk.** O tom, že to nebude snadné, není pochyb. Žili jsme příliš dlouho a beztréstně na dluh nejen finanční, ale i ekonomický, znevažována byla politická zodpovědnost a ke třetímu světu jsme se chovali až s příliš velkou dávkou krutého cynismu. I to je náš dluh.

Pojďme se poučit i to se týká společného působení. Nemám na mysli jen integraci evropskou či atlantickou, ale i větší angažovanost vůči chudším zemím. Krize nám dává příležitost se semknout a se společnou hrozbou bojovat spolu... nebo se navzájem pohádat do krve. Je jen na nás, kterou cestu zvolíme.

Pojďme se poučit i co se týče národohospodářství. Je třeba vylepšit zabudovanou logiku svůdné dluhovosti veřejných financí, které jsou v posledku financemi nás všech a budoucích generací. Pojďme ustát v tom honu na stále více neuvěřitelný nárůst bohatství, který jde až do takových krajností, že si ho necháváme uměle podporovat skrze dluhová anabolika. A v neposlední řadě, pojďme se vrátit k etice ekonomie. Tedy tam, kde ekonomie vznikla, kde se rodila a kde byla první desítky let svého života hýčkána. Říká se také, že sytý hladověmu nevěří, a ani my jsme na skutečný hlad dlouho nevěřili. Nyní, když máme jen slaboučký odvar utrpeníčka, snad budeme věřit více skutečnému hladu nejchudších zemí.

Nevolám zde po návratu k přírodě či k přirozenému stavu věcí, nevybízáme k odříkání či odmítání materiálního. Materiální má svou roli a je to jedna z mnoha studnic štěstí (nikoli však jediná, jak se poslední dobou tváříme). **Volám po tom, abychom si uvědomili vlastní nasycenost; volám po tom, abychom si uvědomili, že musíme být vděční za to, co máme. A máme toho opravdu hodně.**

Jsmo natolik bohatí a silní, že nemáme vnějších omezení. Překonali jsme je téměř všechny a dlouho jsme si mohli dělat, co se nám zlíbilo. To, že jsme s touto svobodou v minulých letech nevykonali příliš mnoho dobrého, je smutné zjištění. Musíme se ovládat sami, bez jakéhokoli vnějšího materiálního, politického či etického příkazu. Ne nadarmo se kdesi ve Starém zákoně píše, že „*muž, který se umí ovládat, je lepší než dobyvatel měst.*“

Tomáš Sedláček